

[Finansministeren.]

taget rimelige hensyn til alle sider. Så vidt har jeg også forstået forhandlingen her i dag, og det takker jeg for.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Holger Eriksen: Jeg foreslår, at de 2 lovforslag henvises til behandling i lønningssudvalget.

Uden forhandling eller afstemning
vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om boligtilsyn.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1809, fremsættelsen i tidenden sp. 2650).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den sidste sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om sanering af usunde bydele.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1841, fremsættelsen i tidenden sp. 2650).

Lovforslagene sættes til forhandling.

Carl P. Jensen: Gennem adskillige år har man her i landet talt om boligsanering som noget, der er påkrævet. Der er noget beskæmmende i, at man har talt mere, end man har handlet, medens de usunde og brandfarlige beboelsesejendomme gang på gang har været skueplads for menneskelige tragedier, og skumle baggårde i overbebyggede boligkarreer har været rammen om børnenes såkaldte friluftsliv. Derfor må man med tilfredshed konstatere, at den højtærede boligminister nu har indfriet det løfte, som regeringen har givet, ved at fremsætte de 2 lovforslag, vi behandler i dag.

I betragtning af den meget udførlige redegørelse, den højtærede boligminister

gav ved fremsættelsen af lovforslagene, og den meget omfattende kommissionsbetænkning, som den højtærede boligminister henviste til, og som giver et stærkt indtryk af et grundigt arbejde gennem de mere end 100 møder, der har været afholdt, tror jeg roligt, man kan fastslå, at der vistnok ikke kan siges ret meget om disse problemer, der ikke under den ene eller den anden form allerede er sagt. Jeg skal helt afstå fra at sige mere om den elendige og i alle måder dårlige boligmasse, der skal angribes ved hjælp af den adkomst, der skabes i den nu påtænkte lovgivning. Gennem afgivne betænkninger har vi fået kendskab til alt dette. Den højtærede boligminister har mindet om de ca. 80 000 lejligheder, der vil komme ind i billedet, og ministeren har i sin fremsættelsestale på realistisk måde omtalt de sociale problemer, der knytter sig til dette tal. Den dystre realitet kan bl. a. læses ud af dr. Vagn Christensens afhandling om de overbefolkede og usunde boligers indflydelse på børnesygeligheden og børnedødeligheden.

De 2 lovforslag bygger, som det allerede er sagt, på de erfaringer, man gennem 20 år har indhøstet på grundlag af 1939-loven om boligtilsyn og sanering. At man nu deler funktionerne op i 2 love, betyder ikke, at man vil dele problemerne op i 2 områder, der ikke vedkommer hinanden; man gør det måske snarere for at præcisere, at angrebet på de usunde og brandfarlige boliger kan ske på 2 måder.

Lovforslaget om boligtilsyn tilsigter at forebygge, at der, som det siges i lovforslagets kapitel III, inden for det område, der omfattes af loven, opstår fare for sundhedstilstanden hos de personer, der skal bo eller opholde sig i de pågældende ejendomme, eller at de udsættes for fare i tilfælde af brand.

Den målsætning, der er udtrykt i lovforslagets kap. III, er angivet af kommissionen. Den giver tilsynet en tilsvarende beføjelse som den, der fandtes i 1939-loven, hvorimod man har indført en begrænsning af de påbud, der efter 1939-loven kunne gives om afhjælpning af mangler. Jeg er meget vel opmærksom på motiveringen for denne begrænsning, således som den er anført i bemærkningerne til lovforslaget. På den anden side forekommer det mig, at

[Carl P. Jensen.]

kommissionen, som boligministeren følger, har haft meget små sko på. Boligtilsynet vil nok kunne give visse påbud, men vil dog ikke kunne pålægge en ejer at udføre foranstaltninger til en større samlet håndværkerudgift inden for en 5 års periode end den, der kan afholdes inden for 20 pct. af ejendommens årsleje. Hvis man her regner med en ejendom med 10 lejemål à 900 kr. om året, svarer det til en samlet udgift på ca. 1 800 kr. Jeg vil tro, at i tilfælde, hvor tilsynet agter at give påbud om afhjælpning af mangler, vil der allerede være tale om alvorlige mangler; og hvorvidt disse kan udbedres for 1 800 kr. i en ejendom med 10 lejemål, turde være tvivlsomt. Det drejer sig her om et beløb, der svarer til det, der i løbet af 2 år afsættes til indvendig vedligeholdelse af lejlighederne. Jeg vil derfor gerne se lidt nærmere på denne bestemmelse, og måske kan vi også se på § 9, der omhandler tilsynets overvågen af, at visse opstillede mindstekrav er opfyldt.

Må jeg i øvrigt sige, at jeg med hensyn til sammensætningen af de 2 boligtilsynsråd, der skal oprettes henholdsvis for østre og vestre landsretskreds, naturligvis ikke kan have noget at indvende imod, at der skal være en læge som formand, og jeg har heller ikke noget at indvende imod, at det bliver den nuværende medicinaldirektør, der tilmed har været medlem af kommissionen, som bliver formand for rådet for østre landsretskreds, men jeg har svært ved at se, hvorfor en medicinaldirektør skal være født formand for dette boligtilsynsråd, medens det for vestre landsretskreds' vedkommende bare er en udtalt forudsætning, at formanden skal være en læge med bolig-hygienisk sagskundskab. Med al respekt for det høje embede som medicinaldirektør behøver der vel ikke at være en sådan medfødt indsigt hos embedets indehaver også ved fremtidige besættelser. Jeg erkender, at det er en detalje, men den støder i hvert fald min principielle indstilling.

Saneringslovforslagene tager for så vidt håndfast på problemet om saneringens forudsætning. Det er jo klart udtalt, at der skal skaffes erstatningsboliger til de saneringsramte. Kapitel VII i lovforslaget om sanering af usunde boliger tager hele dette problem op og anviser tilsyneladende også

acceptable udveje for de saneringsramte såsom adgang for kommunen til at betale lejetilskud eller boligandel og yde særlige huslejetilskud over en 5-årig periode, tilskud, der kan aftrappes, indtil den saneringsramtes økonomi har tilpasset sig de nye forhold.

I den nye lov om boligbyggeri, der træder i kraft den 1. april i år, er der i § 24 en særlig bestemmelse om, at der kan ydes statslån til boligbyggeri for saneringsramte, en bestemmelse, der tilmed giver mulighed for at yde lån til opførelse af erstatningslejligheder, selv om de, som det siges, opføres i en anden kommune end den, hvori saneringen finder sted. Det er denne tankegang, der er videreført i saneringsforslagets §§ 34 og 35, hvorefter der kan oprettes kommunale samarbejdsudvalg med det formål at tilvejebringe de nødvendige erstatningslejligheder. Men alligevel løses dette problem ikke herved. Hovedparten af de saneringsmodne lejligheder findes som bekendt i Københavns kommune. Her har man hidtil foretaget den mest omfattende sanering, og de ca. 3 000 lejligheder, det drejer sig om, repræsenterer vel nok en betydelig indsats, men det er langt fra tilstrækkeligt og slet ikke tilfredsstillende set ud fra et kommunalt synspunkt. Såvel Københavns overborgmester som borgmester Julius Hansen har gang på gang givet udtryk for, at forholdene har vanskeliggjort løsningen af de allerede planlagte saneringsopgaver, og at man har langt igen. Jeg tror derfor, at man i København ser hen til den lov, vi nu skal søge gennemført, fordi den påkalder initiativ og samarbejde også med grundejerne og åbner mulighed for økonomisk støtte til grundejer og til lejer.

Alligevel må jeg dryppe en dråbe malurt i det bæger, vi her har fået på bordet. Grænsen for den saneringsindsats, Københavns kommune kan yde, sættes jo af helt andre faktorer end samarbejdet mellem kommune og grundejer og støtten til saneringsramte; den sættes simpelt hen af de forhåndenværende muligheder for at fremskaffe erstatningsboliger, og alle ved jo, at Københavns kommune i den henseende er ude for et meget stærkt pres, også når det drejer sig om at få bygget andet end beboelseslejligheder på de arealer, der bliver frigivet ved saneringen. Men bortset derfra

[Carl P. Jensen.]

ligger det i sagens natur, at en sanering nu engang giver færre boliger pr. m² areal — hvad der jo også er formålet. Der findes ikke tilstrækkeligt med arealer, hvor man kan opføre erstatningslejligheder, inden for Københavns kommunes eget område. Nu vel — vil man så sige — det er også i erkendelse heraf, at man dels har anvist vej over et samarbejde inden for en række kommuner, dels har åbnet mulighed for ydelse af støtte til erstatningslejligheder i nabokommunerne til den kommune, hvor der saneres.

Det ville så ganske afgjort være det bedste, hvis man kunne løse spørgsmålet ad disse veje; men jeg må erkende, at jeg ikke tror meget på frivilligt samarbejde, som jo er det principielle i forslaget. På en eller anden måde har man i en række omegnskommuner fået den indgroede opfattelse, at de mennesker, der flytter ud fra saneringsramte kvarterer, er ringere, ikke alene i social og økonomisk henseende, men i visse tilfælde også i moralsk henseende, og derfor slår man syv kors for sig for ikke at få dem ind over kommunegrænsen. Jeg beklager meget, at denne opfattelse gør sig gældende inden for visse kommuner. Ganske vist kan man ikke hindre, at disse mennesker selv skaffer sig en lejlighed, men ligefrem acceptere dem i større stil behøver man jo ikke at gøre noget til — sådan ræsonneres der, i hvert fald officielt; men resultatet bliver det samme.

Jeg er helt enig i, at loven skal påbyde, at boligproblemet skal løses, før man sanerer; men for at kunne opfylde denne forpligtelse er det nødvendigt, at man finder frem til en løsning af dette problem. Jeg beder derfor den højtærede minister overveje, om man ikke kan finde en udvej, hvis resultaterne af frivillighedsprincippet — som af mange grunde må foretrækkes — ikke opfylder de forventninger, der med rette må næres.

Må jeg i øvrigt, uden at jeg derfor skal trække tiden ud, gøre et par bemærkninger, som — det erkender jeg — måske i dette øjeblik er mere udadvendte.

Jeg synes, det er udmærket, at man får mulighed for at gennemføre en sanering med nænsom hånd. I kapitel VI i lovforslaget om sanering af usunde bydele har

man under finansieringsbestemmelserne i § 27, stk. 2, peget på den mulighed, at der, hvor bygninger af kunstnerisk eller historisk værdi, hvor man ikke kan opnå en rimelig leje efter de omkostninger, der bliver tale om, indgår i en sanering, kan opnås støtte til kompensation af de eventuelle lejetab. Jeg skal gerne erkende, at en sådan bestemmelse kan have sin værdi, men jeg tror på den anden side, man skal passe på, at man ikke med dette giver fredningsentusiasterne for meget vind i sejlene. Jeg erindrer, at en arkitekt engang i november måned i fjor holdt et foredrag i Foreningen til gamle Bygningers Bevaring. Det var — som han selv sagde — et stærkt indlæg i striden om fredning af Lægeforeningens boliger, der blev bygget for 100 år siden, men som tiden for længst er løbet fra. Denne arkitekt kaldte disse bygninger et monument i det sociale byggeris historie. Han bad om, at man betragtede hans synspunkter som en motivering for et forslag om fredning af hele anlægget, og han pegede netop på muligheden for at få økonomisk støtte dertil gennem den lovgivning, vi nu skal gennemføre.

Jeg er klar over, at disse mine bemærkninger kan få denne strid til at blusse op, især når jeg giver udtryk for den opfattelse, at noget sådant i hvert fald ikke kan være meningen med denne lovgivning. En bebyggelse med kun 100 år på bagen kan ikke være så historisk, at den kan sidestilles med Nyboder, som den pågældende arkitekt tager med ind i billedet. Da Lægeforeningen i sin tid fik stillet disse byggegrunde til rådighed, skete det med tilbagefaldsret til Københavns kommune, men med den klare bestemmelse i fundatsen, at grundene i al fremtid kun kunne benyttes til deres oprindelige formål — d. v. s. sunde og billige boliger for den mindrebemidlede del af befolkningen. Det vil med andre ord sige, at Lægeforeningen ved denne forudseenhed ikke selv har regnet med, at disse boliger skulle stå til evig tid, men tværtimod til sin tid give plads for nye og bedre boliger. Jeg håber derfor, at der inden længe må opstå en bebyggelse af nye, sunde og velindrettede boliger, og at man i hvert fald ikke med støtte i denne lov vil gennemføre en fredning, men snarere en sanering, og at det må lykkes at skaffe hensigtsmæssige

[Carl P. Jensen.]

erstatningslejligheder på sådanne vilkår, at huslejen kan betales af de mennesker, der for tiden bor på dette sted.

Når jeg har fremdraget dette i denne forbindelse, er det, fordi jeg kunne ønske, at man i almindelighed fandt frem til en rimelig og en fornuftig begrænsning, at man ikke går over gevind med hensyn til fredningsbestemmelserne og ikke glemmer, at livet skal leves. Man må uden at angribe kulturelle værdier erkende, at gamle og udslidte bygninger hverken kan eller bør stå evigt, og man skal i hvert fald ikke se hen til, at der nu skaffes penge til at klare den del af driften, der ikke kan klares af normale lejeindtægter; i hvert tilfælde melder jeg mig som modstander, hvis man vil søge at udlægge de nye regler på denne måde — det være allerede sagt nu.

Jeg skal ikke fremdrage andre problemer. Der er en del, som vi kan se på i det kommende udvalg. Jeg tilsiger mit partis støtte til fremme af denne i øvrigt meget nyttige og påkrævede lovgivning, der indeholder så store værdier, at selv en kritisk bemærkning ikke kan skæmme dette hovedsynspunkt.

Lorentzen: Jeg er næsten bange for, at den højtærede boligminister vil have mere grund til at takke mig, når jeg er færdig med at tale, end den foregående taler, som var ordfører for ministerens eget parti. Men det kan formentlig alligevel måske glæde den højtærede boligminister, at vi ser med megen forståelse på de fremsatte lovforslag.

Hvis vi går en lille smule tilbage i historien, vil det ses, at man før 1939 her i landet kun havde nogle spredte bestemmelser om boligtilsyn, og at der for Københavns kommunes vedkommende i 1934 gennemførtes en ændring — det var vist i bygningsloven — der gjorde det muligt for kommunen at ekspropriere og sanere usunde bydele; dog blev denne ændring stort set kun anvendt ved gadereguleringer og lignende. En særlig lovgivning om boligtilsyn og boligsanering fik man først i 1939 med den lov, som den daværende indenrigsminister, den nuværende højtærede økonomiminister, fik gennemført. Det, der skete ved loven af 1939, kan kort og godt sammenfattes i 3

punkter: for det første blev der indført et almindeligt boligtilsyn, for det andet blev der givet adgang til sanering af usunde og brandfarlige boliger, og for det tredje kom der et forbud mod overbefolkning af lejligheder. Loven af 1939 åbnede desuden adgang til at påbyde forbedringer af eksisterende lejligheder, til at nedlægge forbud mod fortsat udnyttelse af bestående lejligheder, ligesom der som nævnt blev givet hjemmel til nedbringelse af beboerantallet i de overbefolkede lejligheder. Imidlertid bevirkede de ydre forhold, den anden verdenskrig, at loven af 1939 i virkeligheden ikke kom til at fungere på den måde, som det var tanken med loven. Vi fik efterhånden boligmangel og havde ikke råd til at kassere de lejligheder, der kunne formodes at falde ind under loven af 1939, idet man ræsonnerede — vel i og for sig meget sundt og fornuftigt — at det var dog bedre at have en bolig, selv om den var usund, end slet ingen bolig at have. Det kunne ikke formodes, at man ville handle anderledes.

Dernæst viste det sig ret hurtigt, at den økonomiske byrde, der var pålagt kommunerne, var lovlig stor til, at de helt kunne løse den. Så begyndte man i København — det var vel med hjemmel i lovene af 1939 og 1941 — at sanere Adelgade-Borgergade kvarteret; jeg går ud fra, at vi i det udvalg, som jeg venter bliver nedsat, får lejlighed til at se på den økonomiske side af den sanering, som dér fandt sted.

Ved sammenligning mellem loven af 1939 og de fremsatte lovforslag kan vi godt se, at der i det ydre er den forskel, at før havde man kun én lov omfattende både boligtilsyn og sanering, nu får man to love, som reelt omhandler de samme forhold. Paragrafantallet i de fremsatte to lovforslag er vel stort set dobbelt så stort, som det er i 1939-loven.

Begge lovforslagene bygger jo på en kommissionsbetænkning, som den ærede ordfører for socialdemokratiet har gjort rede for. Denne kommission, der blev nedsat i 1949 og afgav betænkning i 1957, var meget alsidigt sammensat og var en meget stor kommission. Jeg skal ikke præle med, at jeg har læst alt, hvad kommissionen har skrevet i sin betænkning, for det har der ikke været så forfærdelig mange dage

[Lorentzen.]

til; men stort set må jeg sige, at det, jeg har læst, gør indtryk af, at man har set problemerne og dyrket alle de problemer, der står i forbindelse med dette lovgivningsområde. Man går ud fra, at der i det område, der omfattes af lovforslagene, findes ca. 50 000 lejligheder, der egner sig til at blive saneret eller kondemneret; heraf findes de 30 000 i København og de 20 000 udenfor. Alle tal, specielt disse tal, skal man imidlertid omgås med stor varsomhed. Så vidt jeg husker, var saneringskommissionen kommet til, at tallet skulle være ikke 150 000, men 50 000. Der er altså allerede sket et nedslag af betydning. Ingen kan imidlertid med nogenlunde sikkerhed skønne, hvor stort tallet er.

Nu har den højtærede boligminister skønnet, at tiden var inde til at omsætte kommissionsarbejdet og dets forslag i love, og hovedmotivet hertil er naturligvis, bortset fra at den højtærede boligminister er en meget energisk mand, der vil have, at der skal ske noget, at der ikke er det samme run på nye lejligheder eller mangel på lejligheder, som der var før. Yderligere skønner man, at vi er inde i nogenlunde roligt vande i øjeblikket, og at forholdene på ny kan blive meget værre, når de store årgange kommer ind på boligmarkedet. Det er imidlertid jo ikke sikkert, at de vil få så stor betydning, som man regner med, men rent bortset herfra må man nok sige, at tiden er inde til at få disse lovforslag gennemført og få sat deres bestemmelser i funktion.

Lovforslaget om boligtilsyn indeholder ikke nogen principiel ændring i det nuværende lovgrundlag for, hvad der skal tages i betragtning ved bedømmelsen af, om en bolig kan betragtes som egnet til menneskebolig. Det er i og for sig det samme kriterium, der skal være afgørende for, om en bolig er sundhedsfarlig eller brandfarlig. Det kan dog nødvendigvis ikke være noget fast kriterium; det må være et skøn, og jeg tror ikke, at der er nogen, der er i stand

til at komme det nærmere, end man er kommet det i det nu fremsatte lovforslag og i loven af 1939. Der er vistnok sket den lille ændring — jeg kan ikke hele lovforslaget udenad — at der nu står „bl. a.“. Det kan nemt komme til at virke som lidt af en sovepude, og det er jo nok et af de ord, vi skal se nærmere på. „Blandt andet“ kan være temmelig farlige ord; man kan således ved hjælp heraf gøre bestemmelsen mere omfattende, end den var efter loven af 1939.

Som den højtærede boligminister gjorde opmærksom på i sin fremsættelsestale, må man vist sige, at det foreliggende lovforslag i større omfang end loven af 1939 gør det muligt for boligtilsynet at nøjes med, i hvert fald i en årrække, at kræve, at ejeren foretager visse forbedringer; man behøver således ikke at gå til den yderste grænse og forbyde, at den pågældende ejendom anvendes til beboelse. Det er rigtigt, som den højtærede boligminister siger, at der i loven af 1939 var et mere udpræget enten-eller end efter det nu fremsatte lovforslag. Det anser jeg for en fordel, ligesom jeg anser det for en fordel, at der er fastsat bestemte grænser — om det er de rigtige, skal jeg ikke kunne sige på nærværende tidspunkt — for, hvilke udgifter til forbedringer man kan pålægge en ejer i henhold til boligtilsynets bestemmelser.

Vi bliver også nødt til i udvalget at se på betydningen af den højesteretsdom, der blev afsagt i 1945, om, hvorvidt man som forberedelse til en saneringsplans gennemførelse kan udstede forbud mod benyttelse af en bolig. Det er som bekendt et gammelt stridsspørgsmål, som jeg ikke på nuværende tidspunkt kan tage stilling til.

Den nuværende geografiske opdeling i a) København, Frederiksberg og Gentofte kommuner, b) købstæderne, Marstal og de sønderjydske flækker, c) kommuner med styrelsesregler i henhold til § 34 i bekendtgørelse nr. 328 af 6. juli 1950 af lov om købstadkommunernes styrelse som ændret ved § 1 i lov nr. 181 af 20. maj 1952 og d) bymæssige

[Lorentzen.]

bebyggelser med mere end 1 000 indbyggere i andre kommuner opretholdes også efter det fremsatte lovforslag; det vil altså sige, at man i det foreliggende lovforslag benytter den samme geografiske opdeling som i loven af 1939.

Jeg kunne nok høre på den højtærede boligminister, at han havde lyst til at henvise landdistrikterne under § 1, således at der blev boligtilsyn, også med hensyn til brandfare, for hele landet med de retsvirkninger, som er tilknyttet lovforslaget. Det vil jeg meget anbefale den højtærede boligminister ikke at søge gennemført, idet jeg tror, at man vil komme ud i en masse forhold, der ikke vil gavne. Stort set vil jeg tro, at medhjælperloven og andre love, sundhedsvedtægter m. v., i virkeligheden er i stand til at regulere forholdene i de rene landdistriktsområder.

Hvad angår de organer, der skal udøve den myndighed, som loven giver dem, har jeg på nærværende tidspunkt ingen indvendinger at gøre; men jeg vil indrømme, at det gibbede lidt i mig, da den ærede ordfører for socialdemokratiet ikke var tilfreds med, at det skulle være en læge, der skulle stå i spidsen for boligtilsynsrådet. Jeg ved ikke, om den ærede ordfører tænkte, at det skulle være en jurist; det ville jeg nærmest foretrække, men jeg har ikke tænkt mig at komme med nogen indvending imod den sammensætning, hvorefter det bliver medicinaldirektøren for østre landsretskreds og en læge for venstre landsretskreds. Vi jurister er jo sagtmødige af naturen og kan formentlig nok gøre os gældende, selv om vi ikke ligefrem bliver placeret i formandsstolen.

Der bliver nu indført to boligtilsynsråd, et for hver landsretskreds, og der sker det, at de i virkeligheden kun bliver ankeinstanser for boligtilsynet, medens de efter loven af 1939 havde mere vidtgående opgaver. Jeg synes, at spørgsmålet er løst tilfredsstillende i det store og hele, og jeg kan i hvert tilfælde ikke tænke mig at hidse mig op til at komme med indvendinger mod dette forhold.

Vender vi os til saneringslovforslaget, må man sige, at det hører ikke til den lette lektur. Man må straks sige, at der er ingen, der kan blive særlig vel orienteret herom

på en uge, det kan man ikke forlange, og derfor ligger det uden for, hvad der er praktisk muligt ved denne forhandling, at gå ind på en omtale af alle de forskellige bestemmelser.

Jeg ser, at den højtærede boligminister i sin fremsættelsestale går ud fra, at der skulle kunne saneres 3 000 boliger årlig, men der er ikke rigtig overensstemmelse, hvis man ser på de indledende bemærkninger til lovforslaget, for her nævnes tallene 2 500-3 000. Det kan endda gå, men går jeg videre til bemærkningerne til § 27, hvor man opererer med beløbene 8 mill. kr. til det egentlige tilskud og 18 mill. kr. som lån, vil man se, at her er der tale om et andet antal, nemlig ca. 2 000 lejligheder. Det var da hyggeligt, hvis der var fuldkommen overensstemmelse mellem, hvad der står i indledningen til bemærkningerne til lovforslaget, hvad der står i bemærkningerne til § 27, og det, den højtærede boligminister siger i sin fremsættelsestale. Hvis man skal have saneret 3 000 lejligheder, er de tal, de 8 mill. kr. og de 18 mill. kr., der er nævnt i lovforslagets § 27, antagelig på forhånd for små. Boligministeriet er imidlertid ikke ukendt med overskridelse af de ansatte tal, og jeg ser jo nok, at der er en lille bestemmelse om, at den højtærede boligminister kan gå til finansministeren og derefter med samtykke af finansudvalget få bevilget et ekstrabeløb. Det er et af de punkter, jeg til sin tid i udvalget vil prøve at få ændret, for det kan ikke nytte, at vi her i tinget vedtager et lovforslag vedrørende 8 mill. og 18 mill. kr. og det så viser sig, at tallene, når året er omme, er steget til 50 mill. kr. Jeg ved godt, det er vanskelige problemer at operere med, men der skal være en vis harmoni mellem det, det høje ting vedtager, og den praksis, der bagefter følges i boligministeriet. Det har jeg så tit haft lejlighed til at sige; jeg synes også, jeg var berettiget til at sige det ved denne lejlighed.

Der er talt om erstatningslejligheder, og det er naturligvis rigtigt, at man søger at skaffe erstatningslejligheder til dem, der bliver husvilde. Lovforslaget siger derimod ikke noget om det, men jeg går ud fra, at den højtærede boligminister er enig med kommissionen, når denne siger, at man naturligvis ikke skal bygge en ny bydel til

[Lorentzen.]

de mennesker, der bliver husvilde. Man skal søge at sprede dem, således at de falder ind i et naturligt miljø, og man skal formentlig også prøve, da det nok i stort omfang vil være de økonomisk dårligst stillede, der er tale om, om man ikke kan få dem ind i den ældre boligmasse — det siger kommissionen, så jeg må måske også få lov at sige det — så at forskellen mellem den gamle og den nye husleje ikke bliver så forfærdelig stor, som hvis man ville prøve på at placere dem alle i nye lejligheder. Det er jo aldeles givet, at vil man prøve at placere dem alle i de nye lejligheder, bliver kommunerne stort set nødt til at betale differencen mellem lejen i den gamle og lejen i den nye boligmasse. Det ville være urealistisk at se på det på anden måde. Man kan diskutere, om det egentlig hører hjemme i en lov af denne beskaffenhed, om det ikke hører hjemme i sociallovgivningen. Det, man i denne henseende tænkte sig i sin tid, er man allerede ved at slå i stykker, idet man spreder en masse bestemmelser i forskellige love i stedet for at have dem ét sted.

Så vidt jeg kan se, kan det heller ikke være lovens opgave direkte at løse problemet med erstatningslejligheder. Det siger den højtærede boligminister naturligvis også: når jeg får en saneringsplan ind til godkendelse, vil jeg se, om man kan påvise andre lejligheder; men i øvrigt er det ikke lovens opgave i og for sig at fremskaffe erstatningslejligheder. Det hører hjemme i andre love, i den almindelige boligstøttelov, der jo indeholder et kapitel om statsstøtte til 500 lejligheder. Den højtærede boligminister går dernæst ud fra, at de 500 af de 2 000 lejligheder — hvis den højtærede boligminister stadig arbejder med det tal — nok kan skaffes ved privat initiativ.

Jeg har allerede talt lidt om finansieringen. Jeg ved, at det fra forskellig side har været draget i tvivl, men jeg går ud fra, at lovforslaget skal forstås således, at den kommune, der ønsker sanering — det er jo kommunen, der har initiativet — skal bære halvdelen af saneringstabet, medens staten bærer den anden halvdel. Det er det, man efter lovforslaget mener kan blive til de 8 mill. kr. Jeg forstår det også således — og jeg anser det for en meget værdifuld bestemmelse, der her er foreslået — at grund-

ejerne kan danne et saneringslav, og at de får den samme støtte, således at de ikke selv, men staten og kommunen, betaler saneringstabet.

Dernæst hilser vi med tilfredshed, at man i lovforslaget går ud fra, at der foruden total sanering også kan finde differentieret sanering sted. I øvrigt kan man vel kort sige, at det, loven omfatter, stort set kun er selve saneringstabet. Saneringstabet kan man vel definere, som kommissionen har gjort det, nemlig som værdien før saneringen plus nedrivningsudgifter og erstatning til lejerne minus værdien efter, at saneringen er gennemført. Jeg ser ganske vist i en kronik i Berlingske Tidende i dag, at man kritiserer, at der skal betales erstatning til lejerne, man burde begrænse det til erstatning til næringsdrivende, men jeg tror, det er rigtigt, at der også kan foreligge tilfælde, hvor der bør betales erstatning til andre lejere. Hvis en lejer sidder med en flerårig kontrakt, må man vel nok mene, at han har krav på en vis erstatning, hvis han bliver sat ud før tiden, selv om han ikke er næringsdrivende. Det, staten og kommunerne skal, er at skaffe en byggeplads og være med til at betale, hvad det koster at nedrive de gamle boliger, således at grunden kan gøres klar til byggeplads. Der kommer mange andre spørgsmål i denne forbindelse, men det får vi naturligvis adgang til at drøfte i et kommende udvalg.

Vi erkender, som jeg allerede har ladet skinne igennem, at der ligger gode tanker i de foreliggende lovforslag. Det offentlige må have pligt til at udrydde de fuldkommen usunde boliger, som ikke egner sig til menneskeboliger, og vi er derfor velvilligt indstillet over for de foreliggende lovforslag, men vi forbeholder os naturligvis ret til — som jeg forstod den ærede ordfører for socialdemokratiet også gjorde — under udvalgsarbejdet at drøfte de enkelte paragrafer og se på de økonomiske konsekvenser, eventuelt stille ændringsforslag hist og her. På nærværende tidspunkt er jeg ikke i stand til at sige, at det og det vil jeg have anderledes, men jeg går ud fra, at det kan jeg gøre senere. Jeg blev ganske klar over, da jeg hørte den ærede ordfører for socialdemokratiet tale, at det denne gang ikke drejer sig om et trekantdiktat, men at vi virkelig får lov til at dyrke problemerne

[Lorentzen.]

i et udvalg, så at medlemmerne, hvad enten de tilhører den store, den lille eller mellemgruppen, får lejlighed til at sætte sig ind i dem. Det er jo ikke altid nok, at de højtærede ministre kender problemerne; det skulle også gerne være således, at udvalgsmedlemmerne får lejlighed til at sætte sig ind i dem, og jeg tror ikke, det kan ske en, to, tre, for skal man til bunds i problemerne, er der mange spørgsmål, der skal undersøges.

Adolph Sørensen: Den i 1949 nedsatte kommission, som havde til opgave at udarbejde ændringsforslag til 1939-loven om boligtilsyn og sanering af usunde bydele, har nu afsluttet sit arbejde, og det er nedfældet i de to her foreliggende lovforslag samt i en betænkning, der i sine to bind indeholder en mængde interessante oplysninger, stof og illustrationsmateriale til belysning af emnet. Men som den ærede ordfører for venstre også nævnte det, har den korte tid, der har været levnet mellem fremsættelsen og første behandling, ikke givet mulighed for tilegnelse af stoffet på en sådan måde, som det ifølge sin karat havde krav på. Jeg håber dog, at der kan rådes bod herpå under det udvalgsarbejde, som jeg går ud fra nu skal finde sted.

Jeg ved, at kommissionen har udført et meget omfattende arbejde, som der er grund til at påskønne og sige dens medlemmer tak for. Jeg vil også gerne slutte mig til den tak, der allerede er rettet til den højtærede boligminister for, at lovforslagene nu ligger på folketingets bord. Jeg kan dog ikke tilbageholde en undren over, at f. eks. Håndværksrådet ikke, da man i sin tid instituerede kommissionen, fik sæde i den; men det er nu engang tilbagelagt. Jeg synes bare, jeg vil nævne, at det er svært at få øje på den saglige og logiske begrundelse herfor.

Vi kan uden forbehold anerkende rigtigheden af at opdele 1939-loven i to særskilte love, dels ud fra de i betænkningen og i bemærkningerne til lovforslagene anførte bevæggrunde, dels under hensyn til, at saneringsbehovet og alle de problemer, som knytter sig hertil, ifølge sagens natur er skærpet, alt som tiden er gået, siden 1939-loven så dagens lys, i øvrigt vel med særligt

sigte på og særlig virkning for visse kvarterer i hovedstaden og en enkelt by ude i landet, nemlig Randers.

Om selve indholdet af lovforslaget om boligtilsyn, der, så vidt jeg har forstået, er foreslået af en enig kommission, skal jeg ikke gøre mange bemærkninger. Dels er det ikke meningen med en første behandling, dels vil jeg heller ikke gentage, hvad de foregående ærede ordførere allerede har sagt. Jeg siger „enig kommission“, selv om det synes at fremgå af bemærkningerne til lovforslaget, at et mindretal har stillet særligt forslag med krav om en stadig kontrol med tjeneste-, leje- og medhjælperboliger og -værelser og i øvrigt om at indskrænke visse beføjelser, der er tillagt skorstensfejertilsynet, jfr. § 34. Det har imidlertid ikke været muligt for mig at finde frem til dette mindretals forslag i betænkningen, og jeg mener for øvrigt heller ikke at kunne gå med til sådanne forslag.

Jeg har med tilfredshed mærket mig, at man i hovedprincippet har opretholdt 1939-lovens linje, hvorefter lovens lokale administration er et kommunalt anliggende og følgelig er henlagt til kommunale myndigheder. Det er mit partis opfattelse, at man ikke nok kan befæste og udbygge det kommunale selvstyre på de flest mulige områder, og vi må derfor også tage forbehold over for bestemmelserne i § 2 om, at der i kommuner med mere end 10 000 indbyggere skal nedsættes særlige boligkommissioner, som skal overtage de sundhedskommissionerne hidtil tillagte beføjelser. Jeg mener, at man meget vel måtte kunne indskærpe sundhedskommissionerne deres pligter og eventuelt om nødvendigt øge deres beføjelser, men at det her foreslåede er en unødvendig og fordyrende udvidelse af administrationen ude i kommunerne, og at det i det mindste bør overlades til kommunen selv frit at træffe bestemmelse uanset dens størrelse. Flere nævn, flere kommissioner giver mere papir, mere tidsspilde, mere administration og koster flere penge, og det er ikke netop den vej, vi ønsker at gå.

Med samme begrundelse forbeholder vi os også vor stilling til bestemmelserne i §§ 5-7 om nu at nedsætte to boligtilsynsråd, et for hver landsretskreds med — hvad jeg synes der er grund til særligt at bemærke — eget sekretariat. Jeg anerkender

[Adolph Sørensen.]

ganske den tendens til decentralisering, som dette indebærer, men jeg mener ikke, det er tilstrækkeligt. Kunne man ikke gå et skridt videre og f. eks. instituere amtstilsynsråd, hvorved man vel kunne spare de særlige sekretariater? Jeg henstiller i hvert fald, at tanken herom overvejes.

Jeg er tilfreds med, at lovforslaget giver mulighed for en smidigere og mere hensigtsmæssig anvendelse af lovens retsmidler over for påviste mangler, benyttelsesforbud, overbefolkning m. m.; men jeg skal i øvrigt ikke gå nærmere ind herpå, det er jo allerede nærmere omtalt af det ærede medlem hr. Lorentzen.

Jeg nævnte indledningsvis, at behovet for sanering øges, alt som tiden går, og i erkendelse heraf er vi helt positivt indstillede til tanken om nu at løse problemerne, fordi de trænger sig på, som de gør. Om det lovforslag, der foreligger her, så fuldt ud tilgodeser dette og gør det på den helt rigtige og tilstrækkelige måde, er en anden sag, som vi forhåbentlig kan nå til klarhed over i udvalget.

Jeg kan dog straks sige, at jeg synes, at visse paragraffer savner fornøden klarhed, og at vi finder, at lovforslaget — ligesom så mange andre af de forslag, der fremsættes i det høje ting — i for høj grad har karakter af bemyndigelseslovgivning. Vore betæneligheder er naturligvis ikke knyttet netop til den højtærede boligministers person og indstilling, men peger mod princippet i almindelighed, fordi det rummer mulighed for at fortsætte den allerede omsiggribende lovgivning over ministerielle cirkulærer, som i hvert fald vi for vort vedkommende ønsker standset. Vi mener, at det i højere grad må tilstræbes, at lovens ånd og bogstav og dens administrative og øvrige konsekvenser står helt klart i det øjeblik, loven er gjort færdig her i tinget.

Hvad jeg før sagde om centralisering kontra decentralisering i forbindelse med boligtilsynslovforslaget, gælder naturligvis også i forbindelse med saneringslovforslaget. Vi er da også tilfredse med, at saneringen fortsat gøres til et kommunalt anliggende, og med, at der nu er givet klare retningslinjer for de lokale områders pligt til at kortlægge saneringsbehovet og virkelig få gang i arbejdet. Sådan som det hidtil er

forløbet, har der jo kun været rørt ved tingene, hvor der er sket en direkte påklage fra en eller anden side, og vi hilser med tilfredshed, at dette ændres.

Hvad jeg før sagde om uklarhed, refererer sig i nogen grad til kommunernes placering i billedet. Efter 1941-loven deltog kommunerne jo med 50 pct. i saneringstabet, men de økonomiske konsekvenser af lovforslaget her synes ikke helt klare, i hvert fald ikke for mig, medmindre § 30 kan opfattes som en opretholdelse af 50 pct.s reglen. Vi knytter også forbehold og betæneligheder til, at der i § 28 opereres med begrebet: halv markedsrente, et begreb, som vi for vort vedkommende troede man var kommet ud over; vi troede, at det var et tilbagelagt stadium, så medmindre den højtærede boligminister har en forklaring i retning af, at man her undtagelsesvis arbejder med begrebet, må vi modsætte os denne tendens.

Selv om det er en absolut petitesse og detalje, synes jeg også, at bestemmelsen i § 24 om, at kommissionen selv træffer afgørelse om størrelsen af honoraret til sine egne medlemmer, er for kuriøs til, at den kan blive stående.

Bestemmelserne i lovforslagets kapitel VI, hvorefter der i hvert finansår stilles 8 mill. kr. til disposition som tilskud og 18 mill. kr. som statslån, kan vel bl. a. tages som udtryk for, at man har indarbejdet 1952-loven sammen med 1939-loven og 1941-loven i det foreliggende lovforslag — 1952-loven, der gav mulighed for lån til saneringsramte boliger i visse områder, og som blev fremsat af daværende boligminister Aksel Møller. Men der er i kapitlet en beklagelig anvisning på at lovgive over finansudvalget, som vi ikke kan acceptere.

Pariteten for midlernes anvendelse mellem de forskellige områder i landet kan der vel også være nogen grund til at drøfte nærmere; det gælder bl. a. i høj grad selve princippet om statslån eller ikke statslån og om vilkårene for statslån. Uanset at der i loven om boligbyggeri af 1958 er tilvejebragt hjemmel for 1 500 erstatningslejligheder årlig, vil kravet i lovforslaget om tilstedeværelsen af sådanne erstatningslejligheder som en forudsætning for overhovedet at igangsætte sanering jo nok medføre betydelige vanskeligheder; men

[Adolph Sørensen.]

Jeg har dog det håb og ønske, at den private byggesektor kan og også vil løse dette problem på en sådan måde, at forventningerne om en gennemsnitlig årlig egentlig saneringsmasse på 2 000 lejligheder også kan opfyldes.

Jeg skal ikke lægge skjul på, at det i nogen grad må undre mig, at man ikke har anvist at gå, om jeg så må sige, skattevejen for lettere at kunne klare den økonomiske side af saneringen. Efter min opfattelse kan man ikke se bort fra, at en hårdhændet ejendomsskattepolitik har lagt og også fortsat vil lægge mange hindringer i vejen på dette felt, og det gælder også det forhold, at man ved vurdering til ejendomsskyld m. v. for længst burde have tilgodeset dette og ikke bare ladet sig lede af afkastningsprocenten i gamle huse og kondemneringsmodne og kondemnerede ejendomme. Det burde vist egentlig ikke kunne lade sig gøre, at en ejendom, som er forbudt anvendt som menneskebolig, udnyttes til andet formål, erhvervsformål o. s. v., til lejer, der ligger langt over den hidtil opnåede leje. Noget sådant lægger jo næsten uoverstigelige økonomiske vanskeligheder i vejen for gennemførelse af saneringen, og det er også klart, at det i høj grad medfører øgede saneringstab. Jeg ved ikke, om man kunne gå vejen over en særlig vurdering af de udpegede saneringsområders lejemasse, over en midlertidig nedskæring af grundværdierne, over en eventuel skattefrihed og en deraf naturligvis følgende forholdsvis, successiv lejenedsættelse o. s. v., alt sammen naturligvis i henhold til den frist, der måtte være givet, og alt sammen med det formål at lette den endelige sanering.

Jeg har gerne villet fremsætte disse tanker til overvejelse dels under udvalgsarbejdet, dels hos den højtærede boligminister. Jeg føler mig altså ikke helt overbevist om, at lovforslaget går vidt nok på disse områder, men selv om snoren er spændt lidt lavt, har man alligevel lov til at springe så højt over, som man kan, og det håber jeg må kunne ske under det udvalgsarbejde, der forestår.

I øvrigt kan jeg for begge lovforslags vedkommende tilsige mit partis medvirken til en saglig, velvillig og hurtigst mulig udvalgsbehandling.

Lannung: Mit parti hilser med tilfredshed, at vi nu er nået til, at der er fremsat forslag til love om boligtilsyn og sanering. Allerede regeringens erklæring fra forsommeren 1957 understregede ønsket om at fremme saneringen som et led i den nydannede regerings politik.

Det siger sig selv, at en vigtig forudsætning for, at lovgivning om boligtilsyn og sanering kan praktiseres så effektivt som muligt og til en så rimelig bekostning som muligt, er, at der er en rimelig tilgang af nye lejligheder i almindelighed, og at der er særlige muligheder for at få bygget erstatningsboliger. Der er en nøje forbindelse her. Hvis der ikke er mulighed for en nogenlunde rimelig boligforsyning, bliver saneringen let alt for byrdefuld for beboerne i saneringskvarterer og for dyr for samfundet. Det var derfor nødvendigt, at boliglovene kom først.

På baggrund af, at vi må regne med, at der i alt er et halvt hundrede tusinde boliger alene i byerne og ca. 30 000 i øvrigt, som for en stor dels vedkommende må nedlægges og for den øvrige dels vedkommende gennemgribende forbedres, står vi over for en særdeles stor opgave, som kræver en indsats af alle gode kræfter.

Her må jeg måske lige indskyde, at ventres ordfører misforstod, forekommer det mig, visse tal i denne forbindelse, idet han i sine bemærkninger overså, at tallene refererer sig til forskellige forhold.

Jeg hilser, da der i så høj grad er brug for alle gode kræfter, med tilfredshed, at man i det foreliggende lovforslag om sanering har lagt vægt på ud over statens og kommunens indsats at søge at inddrage det private initiativ, de private grundejere og virksomheder, i bestræbelserne. I min gerning i Københavns borgerrepræsentation gennem det meste af en snes år har jeg haft saneringsspørgsmålet nær inde på livet og netop derfor haft lejlighed til at vurdere dets store samfundsmæssige betydning og også, hvor stor og krævende opgaven er. Det er en samfundssag ikke mindst af hensyn til den opvoksende ungdoms sundhed, moral og hele tilværelse.

Vi er i Danmark kommet langt i retning af at sikre den store befolkning på en række områder, men det gælder stadig ikke i

[Lannung.]

samme grad boligområdet i dets helhed, navnlig ikke så længe der er så mange dårlige boliger i brug, som der endnu er. Her er adskilligt at indhente. Lejen er ofte vel høj i disse boliger — her viser det sig, at det er dyrt at være fattig. Det er derfor vigtigt, at vi sikrer, at opførelsen af billige lejligheder, som befolkningen kan betale, går hånd i hånd med saneringen.

Jeg må måske her indskyde, at det, den konservative ordfører sagde om ejendoms-vurderinger i saneringskvarterer og deres følger, var god radikal tale, som jeg må komplimentere ham for. Det kunne interessere mig at vide, om hans konservative kolleger her i salen er enige med ham i denne udtalelse.

Det må erkendes, at vi hidtil ikke er kommet langt med saneringen. Krigen bærer en stor del af skylden derfor. Vi er vel praktisk taget næsten ingen vegne kommet i de forløbne 20 år, fordi der er boliger, som i mellemtiden ikke alene på grund af alder, men også ved vanrøgt og udslidthed er blevet så forringet, at de må anses for slumboliger. Det er derfor nødvendigt dels at se at nå til, at lejlighedernes niveau til enhver tid opretholdes så godt som muligt, således at de ikke bliver til slumlejligheder, og samtidig målbevidst og systematisk at søge saneringen fremmet i et sådant tempo, at man inden for et rimeligt åremål kan få fjernet de mange defekte, saneringsmodne lejligheder, der nu har hobet sig op. Sundhedsstyrelsens påvisning af, hvad dårlige boliger betyder for børnesygdom og -dødelighed, må her gøre et stærkt indtryk.

Må jeg i denne forbindelse sige, at jeg hilser med største tilfredshed, at medicinaldirektøren bliver formand for boligtilsynsrådet i denne del af landet, ikke blot fordi jeg har den allerstørste respekt for den nuværende medicinaldirektør, men også fordi jeg tror, at det af mange grunde er en hensigtsmæssig bestemmelse. Selvfølgelig må jeg — som venstres ærede ordfører — med hånden på hjertet mene, at anvendelse af jurister altid er godt, men i dette tilfælde foretrækker jeg dog trods alt medicinaldirektøren.

Jeg lægger megen vægt på, at boligtilsyns-

loven kan give grundlag for, at vi kan komme i gang med at få gennemført en virkelig forbedring af de boliger, som vel har mangler, men mangler af en sådan karakter, at de med rimelighed kan afhjælpes. Denne fremgangsmåde har mange fordele, bekostningerne er lette at overse og i de fleste tilfælde ret begrænsede, og hvad der også er vigtigt: her bliver i almindelighed ikke tale om, at der skal tilvejebringes erstatningsboliger.

Det er meget vigtigt, at ellers gode, ældre huse ikke får lov til at forfalde og blive til slumboliger. Jævnslidende hermed må det ikke overses, at det også i øvrigt, navnlig for hele bybilledet, for byens ansigt, i mange tilfælde vil være meget betydningsfuldt, om man kan bevare sådanne huse. Det samme må gælde, når vi kommer til selve saneringen, hvor der altså bliver spørgsmål om noget mere end forbedringer. Her bør gamle huse af god arkitektur, når der er rimelig mulighed derfor alt taget i betragtning, søges reddet ved restaurering. Her vil det være værdifuldt, hvis vi kan undgå i for høj grad at komme ud for en rydning og sanering en gros af den karakter, vi har oplevet det i Adelgade- og Borgergadekvarteret. Den har i hvert fald delvis givet os et uendelig trist bybillede i stedet for det delvis gode, som var dér engang, men til sidst, det skal indrømmes, var blevet til slum. Det ville være forfærdeligt at tænke sig f. eks. og især det gode, gamle maleriske Christianshavn saneret på samme hårdhændede, jeg havde nær sagt industrielle måde. Det er givet, at dele af Christianshavn trænger til sanering og forbedring, men det er lige så givet, at opgaven er krævende og bør løses med nænsomhed, hvis et interessant og værdifuldt bybillede ikke skal ødelægges i unødigt grad.

Det er godt, at man nu både i loven og i det, der tegner sig som den københavnske praksis på dette og tilsvarende områder — og den vil forhåbentlig smitte ud over landet — har lagt kursen om og vil gå frem med større hensyntagen og forståelse og, så vidt det er muligt, bevare den gamle bykerne ganske anderledes intakt, end det tidligere var hensigten. Vi må jo alle være interesserede i bestræbelserne for at bevare vore gamle byer landet over, Ribe, Ålborg,

[Lannung.]

Århus, Randers og mange flere og ikke mindst hovedstaden som byer med et ansigt, der vidner om god gammel kultur.

Enhver, der er fortrolig med Gamla Sta'n i Stockholm, og i parentes bemærket i særdeleshed, hvis man har haft den chance at besøge den i selskab med borgerrådet Yngve Larsson, vel den, der fremfor nogen har interesseret sig for Gamla Sta'n, kan ikke noksom anbefale, at man ikke rydder, men restaurerer, når det kan ske på rimelig måde.

Inden jeg slutter disse mere principielle betragtninger, vil jeg gerne sige, at jeg, da vi havde naturfredningsloven til første behandling, havde lejlighed til at slå til lyd for, at der er brug for en større samordning af lovgivningen vedrørende byggeri, byplanlægning, fredning o. s. v., en lovgivning af rationel, samlende karakter. Jeg udtalte, at det var en opgave, som jeg håbede meget snart ville blive taget op til velvillig overvejelse.

Tinget behandler stadig et tillæg til naturfredningsloven, hvorefter der på statsministerens foranledning kan nedsættes fredningsplansudvalg til at gennemføre fredningsplaner for større områder. Der er i første række tale om Jyllands vestkyst og det nordsjællandske kystlandskab, men det kan vel forudses, at også andre områder af landet kan blive inddraget under fredningsplaner, således som allerede Århus-egnen og egnen omkring Arresø og enkelte andre områder er det. Det accentuerer for mig spørgsmålet, om det ikke ville være berettiget at overveje en koordinering af fredningsplaner, egnsudviklingsplaner, naturfredning, byplanlægning m. m.

Det er jo givet, at den lovgivning, vi har på disse forskellige områder, vil, om jeg må udtrykke det sådan, få virkeområder, der mere og mere nærmer sig hinanden i kraft af samfundets vækst og udvikling. Det er derfor værd at overveje, om ikke en koordinering af lovgivningen på disse områder, hvoraf vi jo i dag behandler en vigtig del, vil være hensigtsmæssig. Jeg er som nævnt meget interesseret i at nå til en sådan samordning og samlet plan for landets bebyggelse, fredning, trafik o. lign., og jeg henviser til de tanker, som for nylig har fundet udtryk i professor Vinding Kruses udkast til

lov om by- og egnsplaner. Det er nok rigtigt, at sådanne samlede planer må udarbejdes for større områder i hele landet, hvor amtsgrænserne ikke slår til. Også boligfremstilling og sanering må gå ind under og, forekommer det mig, være led i sådanne samlede planer for større områder af landet på længere sigt.

Disse spørgsmål er som nævnt for nylig blevet behandlet i et udkast til lov om by- og egnsplaner af professor Vinding Kruse, og jeg vil henstille først og fremmest til den højtærede boligminister, at man nu på rette sted tager de i dette udkast indeholdte tanker op til nærmere overvejelse, og jeg ville være taknemlig for en udtalelse fra den højtærede minister herom.

Jeg skal gøre nogle bemærkninger om selve de to lovforslag. Jeg vil gerne om boligtilsynsloven fremhæve, at vi lægger vægt på, at der ikke er spørgsmål om et brud med 1939-lovens principper, men om en smidiggørelse. Tillige lægger vi, hvad jeg allerede har berørt, også vægt på, at ejeren får en udvidet adgang til at fremsætte forslag om ombygning. Vi kan også tiltræde, at kommunen nu mod regres til ejeren kan udføre nødvendige foranstaltninger.

Enkeltheder kan vi se nærmere på i udvalget, men lad mig allerede nu om § 34 i kapitlet om boligtilsyn på landet sige, at skal denne paragraf betyde noget, må den gøres effektiv, vel bedst gennem en detaljeret instruks eller lignende til de faste skorstensfejere, og denne instruks må nøje præcisere, hvad der forlanges af dem, ellers tror jeg, der vil ske for lidt.

Saneringsforslaget indeholder værdifulde nye elementer. Jeg tænker først og fremmest på de virkelig gode muligheder for de privates — det private initiativs — medvirken i saneringen. Må jeg i denne forbindelse sige, at det altid er vigtigt, hvorledes en lov administreres, men at det i dette tilfælde vil være særlig vigtigt. At administrationen sker på en måde, der giver størst mulig smidighed og størst mulig hensyntagen til konkrete forhold, vil her være særlig betydningsfuldt. Det er derfor meget tilfredsstillende for mig at vide, at den øverste administration er i så gode hænder som i den højtærede boligministers.

Da jeg finder, at de privates inddragelse

[Lannung.]

i saneringsvirksomheden er en betydningsfuld landvinding, der også er meget ønskelig, når alle gode kræfter skal medvirke til, at vi gør fremskridt i et rimeligt tempo og uden unødige ofre, beklager jeg, at man har fundet § 38 nødvendig. Det bestemmes nemlig i § 38, at den højtærede boligminister efter indstilling fra en kommunalbestyrelse, som har vedtaget en saneringsplan, i 3 år efter denne lovs ikrafttræden kan bestemme, at der ikke skal gives grundejerne adgang til i henhold til § 10 at overtage gennemførelsen af den pågældende sanering. Jeg er meget betænkelig ved denne bestemmelse. Jeg har meget svært ved at se, at de påberåbte særlige hensyn til saneringens fremme kan eller behøver at begrunde en udelukkelse af ejerlavssaneringen. Jeg er navnlig betænkelig ved den, da jeg frygter, at den for de første 3 år kan betyde, at hvad man med den ene hånd har givet med hensyn til de privates medvirken til sanering, det tager man nu indtil videre med den anden. Jeg ville være endnu mere betænkelig, hvis jeg ikke havde så stor tillid til, at den højtærede boligminister vil administrere denne bestemmelse til mindst mulig indskrænkning af lovens meget værdifulde hovedregel på dette område, gående ud på at inddrage privat initiativ. Det forekommer mig, at den frygt, man giver udtryk for i motiverne, og som går ud på, at den for gennemførelse af saneringer ved ejerlav nødvendiggjorte fremgangsmåde kan bevirke, at en sanering i nogle tilfælde ikke kan fremmes til det rette tidspunkt, kunne overvindes ved god vilje fra alle sider, også myndighedernes.

Vi skal jo se nærmere på enkeltheder i udvalget, men jeg vil gerne her sige, at jeg hæfter mig ved § 8, specielt stk. 2. Paragraffen bestemmer, at der kan nedlægges forbud imod, at der på en ejendom, som omfattes af en saneringsplan, opføres ny bebyggelse eller sker ændringer, som må antages at komme i strid med eller vanskeliggøre planens gennemførelse. Jeg kan i

princippet acceptere bestemmelserne, men det forekommer mig, at fristerne i stk. 2 er vel lange og vil kunne være til unødigt ulempe for ejerne. Jeg ville hilse med tilfredshed, hvis en forkortelse var mulig, hvad jeg tror den er. Selvfølgelig skal der være fornøden tid til udarbejdelse af saneringsplaner, men her må ske en rimelig afvejelse af modstående hensyn, nemlig den tid, der med rimelighed må medgå, kontra ulempen for den private ejer, der skal vente for længe. Men der bør ikke gives myndighederne en ekstra margen, blot fordi man undertiden er tilbøjelig til at være vel længe om tingene.

Lad mig i øvrigt nævne, at en af grundene til, at der ikke er sket flere af de af den højtærede boligminister omtalte selvsaneringer, f. eks. i byens centrale dele, foruden de af ham fremførte grunde utvivlsomt skyldes vanskeligheder og besvær med at opnå nedrivningstilladelse og opfylde de i forbindelse dermed stillede betingelser. Jeg håber, at vi snart kan nå til lettelser på dette felt på grund af den forbedrede bolig-situation.

Til slut hilser jeg med stor tilfredshed den højtærede boligministers udtalelse i fremsættelsestalen, hvori han gav støtte til tanken om en mere nænsom sanering, der bevarer de historisk og kunstnerisk værdifulde ældre by- og gadebilleder i vort land. Vi er tilfredse med, at der til gennemførelse af sådanne saneringer i givet fald kan ydes en særlig økonomisk støtte.

Jeg skal hermed anbefale lovforslagene til velvillig behandling.

Sandau: Vi kan fra retsforbundet tilsige støtte til de foreliggende lovforslag. Forslag til lov om boligtilsyn drejer sig om tilsyn med den bestående boligmasse, dels med hensyn til brandfaren, dels med hensyn til sundheden, vel mest det sidste, idet man efter Københavns brand vel havde fået forståelse for brandfaren, men sundhedsfaren havde man ikke meget øje for. Jeg kan tilsige retsforbundets støtte til bestræ-

[Sandau.]

belserne på at finde frem til en form for boligtilsyn til gavn for befolkningen.

Efterhånden som boligmassen fornys, vil boligtilsynet aftage, idet de nye bebyggelser vil være opført efter den kommende landsbygge lov og derfor være i overensstemmelse med dennes boligkrav. Boligtilsynet har haft dårlige vilkår, idet forholdene siden 1939-lovens ikrafttræden har gjort, at loven simpelt hen ikke kunne praktiseres. Man kunne ikke skaffe lejligheder, der var bedre at bo i, og så nyttede det ikke meget at kondemner dem, der var.

Det kan vist godt betragtes som givet, at en sanering af den del af boligmassen, der af flere årsager må betragtes som efter vor tids opfattelse uegnet til boliger, ikke har større mulighed for at blive fornyet, uden at samfundet ved en eller anden foranstaltning gør det muligt. Om den saneringslov, der blev givet i 1939, kan man sige, at selv om der ikke er blevet saneret mere end ca. 3 000 lejligheder efter denne lov, har man dog her haft en mulighed for at indhente erfaringer, som bør komme det her foreliggende lovforslag til gode. Der er da også nedfældet mange betragtninger i det kommissionsarbejde, hvorfra der foreligger en omfattende betænkning, og læsning af denne betænkning og debatten omkring 1939-loven giver en god forståelse af nødvendigheden af de to foreliggende lovforslag.

Det er naturligvis i dag, som det var efter 1939-loven, et kardinalspørgsmål, hvor der kan anvises boliger til de beboere, der lever i saneringsmodne eller kondemnerede ejendomme. Med de forventninger, man stiller til det foreliggende saneringslovforslag, skulle der kunne nedlægges lige så mange lejligheder om året, ca. 2 000-3 000, som der er nedlagt ved saneringer siden 1939, hvilket naturligvis krigstidens forsinkelse har været medvirkende til, selv om man godt kan sige, at 1939-loven ikke har været udnyttet, som man regnede med.

Der må skelnes mellem sanering og istandsættelse af gamle boliger, og man må her tage i betragtning, at selv om der er gode gamle bygninger, der er værd at reparere, er der også hele kvarterer i København, der faktisk er bygget som slum-

kvarterer, og dem vil det sikkert ikke være værd at spilde en reparation på.

For at skaffe det fornødne antal lejligheder er det nødvendigt, at der i hovedstadsområdet etableres et snævert samarbejde mellem kommunerne, og det samme kan være tilfældet andre steder i landet for derved at skaffe erstatningsboliger, eventuelt efter den hjemmel, der findes i loven om boligbyggeri af 27. december 1958. Men spørgsmålet er så: kan dette samarbejde etableres, og hvorledes er forudsætningerne for at skabe det? Dette vil jeg bede den højtærede boligminister forklare nærmere.

Som det også er sagt af en foregående ordfører, bygger lovforslaget på, at saneringer kan forestås af et saneringslav, bestående af et flertal af de ejere, hvis ejendomme det er nødvendigt at råde over for saneringsplanens gennemførelse. Det ser jeg også som en betydelig værdifuld islæt i det nye lovforslag.

Et mindretal i kommissionen har i betænkningen givet udtryk for, at dersom saneringen blev forestået f. eks. af almennyttige boligselskaber, ville disse have bedre mulighed for at placere beboerne, da selskaberne i forvejen råder over en del lejligheder til moderat leje. Det er nok værd at tage med i betragtningerne. Jeg synes, det er tiltalende, forudsat at det ikke fører til en ensartet udlejning af butikker eller er behæftet med andre mere eller mindre skjulte fejl. Selv om jeg er ganske klar over og kan vurdere fordelene ved, at private under en eller anden form forestår byggeriet, forekommer det mig, at der mangler et incitament til at gøre saneringstabet mindst muligt. Det vil selvfølgelig være en fordel, at man i modsætning til 1939-loven fastsætter størrelsen af lån og støtte inden påbegyndelsen.

Et mindretal i kommissionen har ment, at det offentlige ikke burde give de grunde, på hvilke saneringen foregår, fri til rent privat eje, og henviser her til den tilbagekøbsdeklaration, som Københavns kommune kræver udstedt og tinglyst ved salg af kommunale grunde, hvorved der gives kommunen en tilbagekøbsret efter ca. 100 år til den købesum, som kommunen opnår ved salget af grunden, altså uden at yde nogen

[Sandau.]

erstatning for bygningerne. Jeg kan kun udtale min sympati med, at byggegrundene ikke skal overgives i ubetinget privat eje. Ejerlavet skal have brugsretten, men ikke spekulationsretten. Når stat og kommune alligevel skal ofre mange penge på saneringens alter, er det mindste, man kan forlange, at der ikke er nogen, der tjener penge på en øget grundværdi. Der er imidlertid også i forslaget taget visse forbehold derimod, idet forslaget bygger på, at værdistigninger, som saneringen medfører, og som ikke påregnes inddraget gennem lovgivningen om grundstigningsskyld, skal indgå i saneringsmellemværendet til nedbringelse af saneringstabt.

Det forekommer mig, at der findes en bedre vej end begge de to her skitserede, idet det ikke kan være særlig heldigt, at et ejerlav skal regne med, at kommunen skal overtage bygningen sammen med grunden efter 100 års forløb, thi så har man ikke megen interesse i at vedligeholde bygningerne de sidste 30 år, og det er netop på det tidspunkt, en sådan vedligeholdelse tiltrænges og kan være af afgørende betydning for ejendommen. Det forekommer mig, at man derved heller ikke opnår det tilsigtede, idet man dog i de 100 år giver udlejerne frit spillerum med grundrenten, og det må erindres, at man ved sanering i større stil meget vel kan øge grundværdierne kolossalt netop ved, at man visse steder skaber et helt nyt bycentrum. Selv hvor det er private ejerlav, der kommer til at løse saneringsopgaven, vil kommunen blive stærkt engageret heri, og så vil det rimeligste være, at kommunen overtager grundene og udlejer dem til de private saneringslav, således at den afgift, disse skal svare i leje i tiden fremover, kan vurderes efter det, man kalder jordrentevilkår, således at det bliver det offentlige, der får den eventuelle fordel ved de stigende udlejningsmuligheder.

Der kan, som jeg før bemærkede, blive tale om stærkt forøgede muligheder, stærkt forøgede stigninger, netop i sådanne genfødte bykvarterer. Jeg kunne godt nævne, at det er denne form for ejerskab og udlejning, der foregår med en af Københavns største grunde, nemlig Tivoli, der er på omkring 14 tdr. land og indbringer henvend 1½ mill. kr. om året til Københavns kommune. Denne have ligger midt i byen som et bevis

på, at der udmærket kan bygges på lejet jord. Hvad byggegrunde angår, er begrebet ejendomsret den rene snak; dér er det den garanterede brugsret, det drejer sig om. Når man er ved Tivoli, behøver man ikke at gå ret langt for at få et indtryk af, hvad der kan komme ud af at bygge på decideret privat ejet jord, nemlig slumkvartererne på Vesterbro.

Jeg vil slutte med at tilsige støtte til lovforslagenes behandling, der skulle kunne blive så meget lettere, som vi jo har høstet visse erfaringer fra 1939-loven. Ved sidstnævnte lovs anden behandling blev der gennemgået 82 ændringsforslag; man kan altså se, at der dengang blev gjort et stykke arbejde, og det må vel kunne lette det kommende udvalgsarbejde.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages kl. 14³⁰.

Udvalget angående forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet og forslag til lov om tillæg til lov om opførelse af arbejderboliger på landet har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

I skrivelse af dags dato meddeler indenrigsministeren, at han ønsker her i tinget skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring i lov om sygehusvæsenet m. v. og

forslag til lov om ændring i lov om statsstøtte til behandling og pleje af tuberkuløse m. m.

Medlem af folketinget Bladt har meddelt mig, at han ønsker til handelsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren på baggrund af den seneste tids skibulykker tage under overvejelse, at danske skibe på langfart udstyres med nye typer redningsbåde, som byder større sikkerhed, og i bekræftende fald, vil ministeren medvirke til en undersøgelse af, om den dansk konstruerede redningsbåd „Dana Rescuer“ opfylder forudsætningerne for at opnå godkendelse?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkomende spørgetid.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Indenrigsministeren (Søren Olesen): Jeg skal herved tillade mig for det høje folketing at fremsætte *forslag til lov om ændring i lov om sygehusvæsenet m. v. og forslag til lov om ændring i lov om statsstøtte til behandling og pleje af tuberkulose m. m.*

Som det høje tings medlemmer vil vide, ydes der statstilskud efter sygehusloven til nedbringelse af kommunernes udgifter til sygehusvæsenet. Tilskuddet ydes dels som et beløb pr. indbygger, dels som et beløb pr. sygedag. I de senere år er tilskudssatserne ved særlige love reguleret i overensstemmelse med udgiftsstigningen, således at det samlede statstilskud stadig har udgjort ca. 60 pct. af samtlige kommuners sygehusudgifter ifølge de senest aflagte regnskaber. Dette vil således betyde, at udgifterne i 1957-58 lægges til grund for tilskuddet for 1959-60.

Kommunernes nettoudgifter til sygehusvæsen har i regnskabsåret 1957-58 — inklusive udgifterne til driften af kommunale tuberkulosehospitaller og -sanatorier — udgjort 335,8 mill. kr. Tuberkuloseudgifterne kan skønsmæssigt ansættes til 5,7 mill. kr., og de tilskudsberettigede nettoudgifter andrager herefter ca. 330,1 mill. kr.

Med de gældende tilskudssatser, som blev fastsat ved ændringen af sygehusloven i april 1958, nemlig 20 kr. 65 øre pr. indbygger og 11 kr. pr. sygedag, andrager det samlede tilskud for finansåret 1959-60 186,4 mill. kr., svarende til kun ca. 56,5 pct. af udgifterne i 1957-58. De kommunale organisationer og Københavns kommune har derfor fremsat ønske om en lovændring, således at refusionen også for de kommende år bliver 60 pct. Da sygehusudgifterne i 1958-59 vil stige mere end sædvanligt på grund af de nye lønoverenskomster, har man fra kommunal side gentaget et tidligere fremsat ønske om, at refusionen rykkes frem, således at tilskuddet for 1959-60 ydes på grundlag af udgifterne i 1958-59 og ikke — som efter det hidtidige system — 1957-58.

Ved det nu foreliggende lovforslag foreslås det, at beregningen af sygehustilskuddet fastsættes i selve loven til 60 pct. af samtlige kommuners udgifter to år tidligere. På denne måde undgår man de gentagne

lovændringer gående ud på regulering af tilskudssatserne. Tilskuddet foreslås fordelt som hidtil efter sygedage og indbyggetal, og det vil efter disse regler i 1959-60 udgøre ca. 202 mill. kr., fordelt med 22 kr. 65 øre pr. indbygger og 11 kr. 65 øre pr. sygedag.

For delvis at imødekomme det fra kommunal side fremsatte ønske om en fremrykkelse af refusionen foreslås det endvidere — som en midlertidig ordning for regnskabsårene 1959-60 og 1960-61 — at yde kommunerne et mertilskud, som kommer til udbetaling henholdsvis 15. marts 1960 og 15. marts 1961. I året 1959-60 udgør dette ekstra tilskud halvdelen af det mertilskud, kommunerne ville få, hvis man beregnede sygehustilskuddet efter udgifterne i 1958-59. Mertilskuddet vil i 1959-60 udgøre ca. 18 mill. kr. og det samlede tilskud altså $202 + 18 =$ ca. 220 mill. kr. For 1960-61 ydes det fulde mertilskud, som kommunerne ville få, hvis man beregnede tilskuddet efter udgifterne i 1959-60.

Forinden ophøret af denne midlertidige ordning for regnskabsårene 1959-60 og 1960-61 må der tages stilling til, på hvilket grundlag tilskuddet fremtidig skal beregnes. Spørgsmålet om en mere gennemgribende ændring af bestemmelserne i sygehusloven er for tiden genstand for overvejelser i indenrigsministeriet og sygehusrådet, og i disse overvejelser indgår bl. a. spørgsmålene om beregningsgrundlaget for tilskuddet og dets fordeling. Under hensyn hertil har man fundet det rigtigst, at bestemmelserne i forslagsets § 2 kun får gyldighed for de nævnte to regnskabsår, og at sygehusloven i sin helhed forelægges folketinget til revision i folketingsåret 1960-61.

Statstilskuddet til kommunernes udgifter til tuberkulosepatienter har hidtil været ydet i henhold til den særlige tuberkulosestøttelov med et beløb af 16 kr. 50 øre pr. sygedag. Da sygehustilskuddet nu fastsættes til 60 pct. af samtlige kommuners sygehusudgifter, er det af tekniske grunde nødvendigt at medtage tilskud til disse sygedage i sygeloven, således at der efter tuberkulosestøtteloven kun ydes differencen mellem den nævnte tilskudssats på 16 kr. 50 øre pr. sygedag og tilskuddet pr. sygedag efter sygehusloven, der vil blive 3-4 kr. lavere. Der fremsættes derfor forslag til